

GERUCHTEN 35

**WELLNESS
EN DE ZIEL**

NIEUWS INFORMATIE CULTUUR
THEOLOGIE WETENSCHAP

ZOMER 2011

Theologen op zoek naar meer creativiteit, lef, spiritualiteit en humor in de kerk. Zo treedt begin 2000 Op Goed Gerucht naar voren, als een initiatief van overwegend jonge predikanten. Maar leeftijd zegt weinig, en OGG ontwikkelt zich in de jaren daarop tot een brede beweging van moderne theologen die zich betrokken weten bij de Protestantse Kerk. Zij ontmoeten elkaar als mensen met een ruime theologische, wetenschappelijke en culturele interesse. In het besef te leven in een geseclariseerde samenleving die tegelijk vol zit met religiositeit. Bij elkaar herkennen ze de behoefte om de vaak zorgelijke sfeer rond een kleiner wordende kerk te overstijgen. Voor hen is het evangelie een 'goed gerucht' dat ook in deze tijd te denken geeft en mensen raakt.

Op Goed Gerucht kan getypeerd worden als een vernieuwingsbeweging van protestantse theologen die midden in de samenleving staan. Ze kent geen eenduidig en welomschreven gedachtegoed. OGG staat juist voor vrijheid en ruimte in theologie en verkondiging. Deze ruimte van het Woord verdraagt zich niet met dichtgetimmerde dogmatische concepten. En als er gesproken moet worden, dan in alle voorlopigheid, het liefst in de vorm van een pamflet of vlugschrift. Met woorden die willen inspireren of ontregelen. Want zorgvuldige aandacht voor Schrift en traditie gaat hand in hand met een kritische blik op kerk en maatschappij.

INHOUD

Redactioneel <i>Rienk Lanooy</i>	3
Wellness en de ziel	
Vrijdag 16 september: Studiedag Wellness en de ziel <i>Jannet van der Spek</i>	4
Zoeken naar zin met Happinez en Flow... <i>Rolinka Klein Kranenburg</i>	6
De ziel <i>H.W. de Knijff</i>	7
Windstilte van de ziel, zaterdag 24 juli <i>Joke Hermsen</i>	9
<i>Hydepark Corner: Pluralitijd</i> <i>René van der Rijst</i>	10
Nacht van de theologie <i>Dick Vos</i>	11
Laten Vieren: Luchthavenpastoraat Schiphol <i>Wina Hordijk</i>	12
<i>Geruchtenmachine: Bruisend en bezinnend, speels en spiritueel:</i>	
Keiland <i>Gertrudeke van der Maas</i>	14
Studiekring Drewermann: aankondiging	15

REDACTIONEEL // Rienk Lanooy

Wat nu? Werpt OGG zich in *Der Kampf um die Seele*? En wie gaat hem winnen: de zwevers of de platlanders (De Knijff)? Of wordt het een eindeloos durend spelletje wellness-nietes?

Is het – we zijn tenslotte dominees – omdat we de ander graag willen begrijpen ('... daar zijn waar de mensen zijn...') of lezen we net als Rolinka Klein Kranenburg stiekem (maar nu niet meer) Inez' Happinez omdat we ons er gewoon Well bij voelen. Maar wat voor de één het monster van Wellness is, is voor de ander waar h/zij eindelijk thuiskomt, een huis voor de ziel. Leve de pluraliTijd in al haar grijstinten, roept René van der Rijst ons daarom, niettemin licht ironisch, toe.

Ook Dick Vos is om, vertrouwt hij ons toe, maar het betreft niet zijn ziel, maar zijn portemonnee. De nacht van te theologie kost een slordige € 75,- maar dan heb je ook wat, hoewel hij er een korte cursus proletarisch mee-eten aan toevoegt, voor wie op de penning is als de duivel op een ziel. Bij de luchthavenpastores (Wina Hordijk inclus) mag je trouwens met je ziel al dan niet onder je arm altijd gewoon naar binnen lopen, maar zij bieden dan ook een eenvoudiger menu aan. Eenvoudig zal ook het menu zijn op de camping op Terschelling, maar de ziel komt ook bij Keiland volop aan zijn trekken, aldus een betrokken Gertrudeke van der Maas.

Jannet van der Spek roept allen (hoe meer zielen...) op voor de studiedag op 16 september. Theologen hebben de ziel onder het tapijt geveegd, schrijft ze, maar in het alledaagse taalgebruik is de ziel nog springlevend. Maar is dat wel zo? Hadden Van Kooten en de Bie de ziel, waar je op getrapt kan worden, niet allang ingeruild voor een ander, drieletterig lichaamsdeel?

Hoogste tijd dus, om de posities te betrekken in deze Kampf um die Seele. Deze Geruchten warmt u alvast een beetje op, zodat u in september klaar bent om de strijd aan te binden met Joke Hermsen en Renée van Riessen. Joke Hermsen komt aan het woord met een passage uit haar essay Windstilte van de ziel, dat verscheen in het kader van de maand van de filosofie. Zij vraagt hierin de vrienden van haar dochter en haar studenten wat zij denken van de ziel. Geen vriend of student die twijfelt aan het bestaan van de ziel. Daar is de Kampf dus al gestreden. En onder Goed Geruchters? Zij werpen zich met hart en ziel in de strijd.

Rienk Lanooy is zielenherder te Den Haag en redacteur van Geruchten

// Jannet van der Spek

VRIJDAG 16 SEPTEMBER

STUDIEDAG WELLNESS EN DE ZIEL

OGG mag graag claimen dat ze het gesprek aangaat met de cultuur. Welnu, op de OGG-studiedag 'Wellness en de ziel' gaan we het gesprek aan met ons zelf en grappig genoeg past dat dan weer helemaal in onze cultuur.

Wat is wellness? Wellness is aandacht voor het persoonlijk welzijn, ontspanning en persoonlijke groei. Ik denk allereerst aan sauna's, massages en schoonheidsbehandelingen. Iets waar water aan te pas komt. Is wellness een trend? Het lijkt of ze de beauty-arrangementen op de Zwaluwhoeve aan de straatstenen niet kwijt kunnen. Ik vind tenminste voortdurend aanbiedingen op mijn pak yoghurt. Het zou ook kunnen dat de markt verzadigd is. Maar het begrip wordt al gauw

opgerekt tot spiritualiteit, tot alles wat goed is voor lichaam, hart en ziel, zeg maar het domein van de Hapinez. Met wellness kom je helemaal tot rust. Het geeft energie en vrijheid. Wellness is iets nieuws, maar de ziel is terug van weggeweest. En die ziel is wel terug maar niet onveranderd. Ooit werd hij afgeschaft samen met de metafysica en later nog eens door de theologen. Nee, het gaat in het evangelie niet allereerst om de onsterfelijke ziel die gered moet worden. Nog altijd een goede nummer 1 in de

top van OGG-allergieën.

Waar de ziel nooit werd afgeschafte is in het alledaags taalgebruik. Hij is op zijn ziel getrapt. Probeer het maar eens anders te zeggen. Dat is bijna onmogelijk. Zo kun je ook heel goed zeggen dat Nietzsche de (onsterfelijke) ziel neersabelde als bijgeloof, maar tot de dag van vandaag troost brengt aan getormenteerde zielen.

Dat de ziel weer terug is in de filosofie en zelfs in de theologie hangt mijns inziens samen met de wending naar het alledaagse leven en de aandacht voor ervaring. Het is natuurlijk wel een containerbegrip. De maatschappij wordt niet meer maakbaar geacht, het individuele geluk des te meer. Het begrip ziel kan dan zowel een rol spelen in het eindeloos sleutelen aan jezelf als juist in het besef van het niet maakbare, ontvankelijke zelf. De ziel als ruimte voor God, of juist de dragende leegte. De ziel voor af en toe en nu en dan. Wonderlijk blijft het. Er pelgrimeren vandaag de dag grotere aantallen mensen naar Compostella dan ooit tevoren in de middeleeuwen toen de kerk dat nog verplicht kon stellen als penitentie. Dat zegt iets over onze welvaart en secularisatie, maar ook over een verlangen van de ziel.

Hoe voelen wij ons als theoloog op de markt van persoonlijke groei en bezieling van organisaties? Voor menig Opgedgeruchter heeft wellness minder met water te maken dan met een goed glas wijn, sigaren, een potje klaverjassen en theologische kritiek. Het Protestantisme, en onder haar de theologen misschien nog wel het meest, heeft een enorm gat als het gaat om zoiets als spirituele groei. En hoe zit het eigenlijk met de ziel van de zielzorger?

En de ziel is één ding, maar waar ligt de grens met navelstaren?

Kortom alle aanleiding voor een studiedag voor Op Goed Gerucht waar hart en ziel en lichaam gesterkt vandaan komen.

's Ochtends gaan we debatteren op hoog niveau. We hebben filosofe en schrijfster Joke Hermsen uitgenodigd en hoogleraar godsdienstfilosofie en dichteres Renee van Riessen. Bij Joke Hermsen komt de ziel tot leven in de ongeplande tijd, voor wie de wereld van economische druk kan verlaten en de stekker uit haar computer durft te trekken. De ziel is enerzijds de diepste kern van een individu en tegelijk de plek waar je je met anderen kunt verbinden. Haar begrip van ziel is volledig seculier. Heeft de ziel de christelijke traditie nog nodig? En wat dan? Augustinus? Eckhart, of toch meer de poëzie? Wat doet de ziel *well*? En heeft de ziel ook nog iets van doen met het tegenovergestelde van wellness, dus bijvoorbeeld iets wat alleen maar energie kost in plaats van oplevert, of een saaie, vervallen buitenwijk vol flats in een willekeurige stad? De lunch is geïnspireerd op het oerdieet en daarna gaan we aan de Zumba. In de workshop aandacht voor wellness in ons werk, voor christelijke meditatie, voor tarot en spirituele groei, voor rituelen die de ziel sterken, voor wat we kunnen met de Happinez en onze weerstand daartegen en natuurlijk ook voor het leren proeven van de ziel van een glas wijn. Wij kijken ernaar uit.

Jannet van der Spek is predikant te Groningen en lid van de Stuurgroep OGG

ZOEKEN NAAR ZEN EN ZIN MET HAPPINEZ EN FLOW...

Je weg vinden:
Voor je ligt het onbekende
Je leert het nooit kennen als je niet gaat
Til een voet op en zet hem voor de andere
Als je in beweging komt ontstaat de weg vanzelf
Met verlangen als routekaart en je ziel als kompas
weten je voeten waar te gaan....

Bovenstaande tekst staat bij de prachtige foto-opening in de Happinez. Ik zit in het zonnetje op mijn vakantie-adres en ben het uiteraard erg eens met deze mooie woorden. Meteen bedenk ik me welke onbekende wegen ik deze zomer weer eens zal bewandelen. Waar zal ik nu weer terecht komen, wie zal ik ontmoeten. Nieuwsgierig geworden blader ik verder in de Happinez. Een goeroe vertelt mij dat mijn ziel nergens bang voor is, omdat deze gebaseerd is op liefde. Inez van Oord brengt een week door in de Sahara en is diep onder de indruk van de stilte en de grootsheid van de woestijn. Een testje laat zien dat ik tot het type zinzoeker behoort en ik wordt ingewijd in de geheimen van de Tarot. Wat een lekkere middag heb ik gehad zo. Ik voel me helemaal zen en besluit met de hond een eind door de duinen te lopen. Terug in het dorp koop ik, ik kan er geen genoeg van krijgen, de Flow. Met haar

kleurige omslag belooft dit blad mij eveneens een reis door zen en zin. "184 blz. *inzicht en inspiratie*", mijn vakantie kan niet meer stuk. De Flow is meer een soort werkblad, een BURDA voor de ziel, zo lijkt het. Met knip- en plakpatronen, verschillende soorten papier, ouderwetse poezieplaatjes. Het moet mij het gevoel van *knus* en *gezellig* geven, met een sausje van wellness. Maar of het nu wellness voor mijn ziel is of voor mijn perzikenhuidje, is me volledig onduidelijk. Het lijkt erop dat de Flow meer doet aan de vormgeving dan aan de inhoud. Iets wat ik met recht niet kan zeggen van de Happinez. Hoewel, de Happinez in haar begin-jaren sterker was dan de laatste twee jaar. 't Zal misschien iets met wisseling van hoofdredactie te maken hebben. Het moge u als lezer al duidelijk zijn, dat mijn voorkeur uitgaat naar de Happinez. Maar wat is dat dan,

dat mij, en velen met mij, trekt in een glossy magazine over spiritualiteit en zingeving? Ik heb voor mijzelf een aantal argumenten gevonden.

De eerste: Image. Echt waar, lieve lezer, ik word verleid door de uitstraling van het blad. Ik wil kennelijk horen bij die groep mensen die zich laten inspireren door allerlei soorten van wijsheid en spiritualiteit. Ik houd van talismanen en wierook, ik ben dol op testjes die mij leren zien wie ik ben en waarom en ik verbind mij graag met energieën uit het universum. Met al deze voorkeuren ben ik een typische middeertiger, die verlangt naar een zinvol en mindful leven. Hoe verhoudt zich dat dan met mijn theoloog-zijn? Mijn predikant-zijn? Het antwoord is meteen het tweede argument. Dit is ook theologie. Ook deze manier van spiritualiteit zegt iets over de Bron en hoe ik mij ermee kan verbinden.

Het zijn niet de geijkte christelijke wegen, maar dat mag de pret niet drukken. Ik ervaar het als een verrijking om me te laten inspireren door wijsheden uit andere culturen en godsdiensten. De taal waarin ik geleerd heb mijn geloof uit te drukken is christelijke taal, mijn rituelen hebben allemaal een christelijke achtergrond. Maar inmiddels zijn er woorden en rituelen bij gekomen, die voor mij even zinvol als betekenisvol zijn, als de oude woorden en rituelen uit mijn jeugd. En die taal en rituelen gebruik ik ook in mijn dagelijks werk.

Het derde argument dient zich hiermee aan. Ik zie het als een kans voor de veranderende kerk om zich te laten inspireren door deze "nieuwe" behoefte naar niet-christelijke spiritualiteit. Dat gebeurt al op heel veel plaatsen, gelukkig. Wil je de groep zinzoekers blijven aanspreken, is het van belang je te verbinden met de taal en rituelen die voor hen en voor jou betekenisvol zijn. De tijd is voorbij dat je een exclusiviteitsaanspraak kunt maken op jouw product als kerk. Beter is het om te zoeken naar de gemeenschappelijke deler en met elkaar manieren en wegen te zoeken om zin -

en zenvol bezig te zijn. Het gevaar is natuurlijk dat het oeverloos kan worden, maar daar ben je dan wellicht theoloog genoeg voor om dat te bewaken.

Mijn vakantie is inmiddels voorbij, ik ben weer volop aan het werk. Mijn eerste klus na de vakantie? Een uitvaart. In een partycentrum in het bos. De familie is niet kerkelijk, maar wilden woorden ten afscheid en rituelen met licht en kaarsjes. Fijn toch dat ik me weer net heb ingelezen met vakliteratuur...

Rolinka Klein Kranenburg is predikant te Amersfoort en redactielid van Geruchten

// H.W. de Knijff

DE ZIEL

'Der Kampf um die Seele' - dat was anderhalve eeuw geleden een strijdkreet in filosofie en maatschappij. Het natuurwetenschappelijke denken leek de rol van het christelijk geloof over te nemen.

De opvatting, dat de materie allesbepalend is, was door de vele ontdekkingen uiterst suggestief. Bekende slogans uit die tijd zijn berucht geworden, zoals 'de hersenen scheiden gedachten af zoals de nieren urine en de lever gal'. Een tijd lang leek de filosofie het pleit voor de ziel te winnen (neokantianisme, fenomenologie), maar de laatste decennia heeft het materialisme weer krachtige steun gekregen van het hersenonderzoek en de daarmee nauw verbonden cognitiewetenschap. Een titel als die van het boek van de bekende Daniel Dennett *Het bewustzijn verklaard* liegt er niet om. Ook de kranten staan er de laatste tijd weer vol van. Een geliefd thema daarbij is de menigmaal met malicieus genoeg gedane

mededeling, dat de vrije wil niet bestaat. Er is dus weer opnieuw een 'strijd om de ziel' losgebroken. Noties als ik, ziel, bewustzijn, vrije wil enzovoorts zijn volgens velen inbeeldingen; zij mogen een zeker nut hebben, op realiteit berusten zij niet. Het ligt voor de hand, dat tegenover zulk een eenzijdig materialisme een even eenzijdig spiritualisme aanhangers krijgt. 'Platlanders' en 'zwevers' lijken het beeld van de huidige maatschappij te beheersen.

Dennetts boek is een ware klopjacht op het 'ik', op wat hij noemt 'het cartesische theater'. Daarmee is bedoeld, dat ons als onstoffelijk ervaren 'ik' in staat lijkt, de materiële buitenwereld waar te nemen,

als ging het om het toneel van een schouwburg. Het is immers niet goed denkbaar, dat onze waarneming zou samenvallen met een plaatje in ons hoofd (eerst de ogen, dan de hersenen en dan - weer een plaatje?). Wij hebben het gevoel, dat in ons hoofd a.h.w. iemand zit en dat die 'iemand' zich deze waarnemingen bewust is, kortom dat *ik* iets ervaar. Welnu, deze beschouwer is niet te vinden en hij is dan ook een inbeelding, een illusie. Dennett wil daarmee het verschijnsel bewustzijn niet ontkennen. Het bewustzijn is kort gezegd een door de evolutie verworven verzameling trucs om het hoofd boven water te houden.

Niet alleen het bewustzijn als zodanig moet het ontgelden, ook de idee van een centrale bestuurder moet op de schop. Wij zien gewoonlijk het 'ik' als kapitein op de brug. Naar onze indruk stuurt hij zijn schip met kennis en overleg en heeft hij als zodanig de zaak in handen. Maar er is in werkelijkheid geen sprake van een continu samenhangend proces van beheersing (een bewustzijnsstroom), integendeel, in ons hoofd vindt een grote knokpartij plaats: welke van de aangeleerde trucs zal het winnen? En de winnende truc presenteert zich met het nodige aplomb alsof er niets gebeurd is.

Veel van deze nieuwe kennis berust op scherp onderzoek. Het lijkt niet verstandig, de hoofdzaken daarvan te bestrijden. Wat bestreden moet worden is de veronderstelling, dat het bewustzijn hiermee is 'verklaard'. Want dat geldt hoogstens voor zijn materiële basis.

Evenmin als men door de precieze analyse van het been van een hardloper zijn motivering om goud te winnen, kan verklaren, hebben wij met deze hersenfysiologische feiten ook maar iets in handen om denken en willen te doorgronden. Het bewustzijn blijft voorlopig een groot raadsel. Pas wanneer wij zouden begrijpen, dat

een stuk materie van zichzelf kan zeggen dat het bestaat, zouden wij een stap verder komen. Het lijkt absurd: uw balpen gaat rechtop staan en deelt mee, dat hij leeg is en dat u een nieuwe vulling moet kopen. Maar dat is, strikt genomen, precies wat er in werkelijkheid gebeurt: stof die geest blijkt.

Er zijn denkers, ook in de biologie, die aan het raadsel van een tweeledige functie van de materie vasthouden. Eén onder vele is hier Helmut Plessner (1892-1985). Hij gaat ervan uit, dat de mens, anders dan het dier, de gehele werkelijkheid tegenover zich plaatst; de mens is excentrisch en daarmee geest. Waar berust dat op? Plessner kan het niet zeggen. Hij weet dat het ik niet te vinden is, maar dat desondanks de geest voor de mens allesbepalend is. Hij noemt dat 'positionaleiteit': het ik is een gezichtspunt. Dat wil dus zeggen: Dennetts 'cartesiaanse theater' bestaat, ook al kunnen we het fysicaal niet aanwijzen. Op deze wijze hoeft van de natuurkundige feiten (hoewel mogelijk onvolledig) niets te worden afgedaan en blijft toch de geestelijke wereld overeind. Er is zelfs niets op tegen, haar als de eigenlijke omvattende wereld van de kennis te beschouwen, met inbegrip van de natuur. Er valt ongetwijfeld nog een lange weg te gaan, voordat wij zulk een eenheid van natuur en geest kunnen begrijpen. Maar misschien zijn onze sprekende balpen en dus het bewustzijn wel principieel onbegrijpelijk. Misschien is het ook geen ramp, om in een wereld van wonderen te leven!

Prof. dr. H.W. de Knijff is emeritus Kerkelijk hoogleraar Systematische Theologie. Hij was werkzaam aan het Theologisch Wetenschappelijk Instituut, sectie Utrecht. Momenteel bereidt hij een boek voor over de verhouding tussen theologie en wetenschappelijk wereldbeeld.

WINDSTILTE VAN DE ZIEL, ZATERDAG 24 JULI

‘Bestaat er een ziel?’ vroeg ik een aantal weken geleden aan het groepje vrienden van mijn dochter dat na een week eindexamenfeesten uitgeblust boven de borden met soep hing en naar mijn idee wel een filosofisch oppeppertje kon gebruiken.

Tot mijn verrassing steeg er een eenstemmig ‘ja’ van tafel op. En hoe zou je die ziel dan omschrijven?’ Nu volgden er aarzelende blikken en onrustig heen en weer geschuif op de stoelen, tot dat Sammy het woord nam: ‘De ziel is wat het meest uniek aan jezelf is en wat je het meest van anderen doet onderscheiden.’ Ik was verbluft. De ziel als het *principium individuationis* bij uitstek, als datgene wat onze individualiteit ten diepste bepaalt. In één zin werd hier door een amper zeventienjarig de kern van het boek van de Leidse filosoof Gerard Visser, *Niets cadeau*, weergegeven dat ik voor *de Volkskrant* zou recenseren. Ik was verbaasd en ontroerd. Mijn recensie begon ik dan ook met deze anekdote, want ik vond hem veelzeggend.

Daags erna besloot ik dezelfde vraag ook aan mijn leerlingen filosofie voor te leggen. Ook daar verrassend weinig twijfel over het bestaan van de ziel en eensgezindheid over het feit dat deze beslist heel anders is dan onze hersens, onze geest of ons lichaam. Het is ‘iets waar je als mens niet zonder kunt’, schreef Camilla. Een enkeling twijfelde, omdat ze het

‘lastig vond om te bedenken of de mens een ziel heeft’, maar ze moest wel erkennen dat ze soms gevoelens heeft ‘die uit het allerdiepste punt’ van haar zelf leken te komen. De ziel werd door de meeste leerlingen ‘onkenbaar’ genoemd. De ziel is ‘meer dan wat je je bewust kunt herinneren en daarom kunnen we onze ziel niet kennen’. Wat we ons kunnen herinneren is ‘maar een fractie van wat er in onze ziel ligt opgeslagen’. Bovendien ‘groeit onze ziel met onze ervaring, en ook daarom zullen we de ziel nooit volledig leren kennen’, meende Machiel. De ziel is een ‘abstract schilderij’ stelde Joep, ‘iedereen ziet er wat anders in.’ Evan noemde de ziel ‘de enige constante, die in je hele bestaan is en je leven op een passieve manier doordrenkt’. Waar de ziel zich precies bevindt, vonden de leerlingen wel een lastige kwestie. De ziel is ‘een zwevend, innerlijk iets’, meende Nora. ‘De ziel is als het ware een net om het lichaam,’ dacht Rachelle. ‘De ziel is iemands gevoelswereld,’ meende Claire. Het is ‘een levenskracht’, volgens Sierano, ‘die elk organisme heeft.’ Sommigen bogen zich ook over

de mogelijke onsterfelijkheid van de ziel, zoals Casper die meende dat ‘na je dood je geest verdwijnt, maar je ziel, jouw energie, gaat dan op in de totale energiestroom’. Hoewel Gerard Visser zijn filosofische essay over de ziel zelf nog ‘een riskante onderneming’ noemde, zijn de jongeren uit mijn omgeving, dezelfde jongeren wie men doorgaans een teveel aan hedonisme, egoïsme en materialisme verwijt, er blijkbaar van overtuigd dat de ziel bestaat.

Joke Hermsen uit: *Windstilte van de ziel*, Amsterdam 2010

// René van der Rijst

PLURALITIJD

De PKN is toch geen herberg geworden, maar een meubelboulevard. Met voor elk wat wils.

Eikenhouten banken met rechte leuning. Zweefschommelstoelen. Pluche banken. Kniel- en meditatiebankjes. Doe-het-zelfmeubelen met overtrek in iedere gewenste kleur, met uiteraard een ruim assortiment grijstinten. Men kan kiezen voor wollig, stevig katoen, of lang van stof. Er zijn love-seats en leunstoelen. Retro of hypermodern. Een ruime voorraad kinderstoelen. Tafels voor huiskamerkerk of kathedraal. De verschillende vestigingen – elke zondag open! - vallen onder één holding, waar voortdurend nagedacht wordt over nieuwe producten en de restyling van oude, succesvolle producten. Ter ondersteuning van het onderlinge gesprek verschijnen er themaboekjes, waarvan niet alleen de kaft veelkleurig is. Het personeel van de verschillende vestigingen wordt gestimuleerd regelmatig bij andere vestigingen op bezoek te gaan om inspiratie op te doen.

Op een bezinningsdag van de Gereformeerde Bond wordt de *éminence grise* van de atheïstische theologie, Klaas Hendrikse, uitgenodigd voor een gesprek over de kwestie 'to be or not to be'. Op Goed Gerucht organiseert een studiedag 'Op zoek naar bevinding'. De Oude Schrijvers worden bestudeerd. Daarnaast zijn er workshops over mystiek en over 'lofprijzing en aanbidding'. Aanvankelijk wat onwennig, wordt er later toch uit volle borst meegezongen en gepreisd door de inmiddels niet meer zo jonge OGG-aanhang. Als geheel vervult de PKN een voorbeeldfunctie in de samenleving. Met name de manier waarop binnen de kerk met pluraliteit wordt omgegaan, inspireert bestuurders en burgers.

Omdat men het binnen de PKN over vrijwel alles oneens is, is er een slim stel regels en procedures afgesproken om toch met elkaar in gesprek te kunnen blijven:

- Het gaat niet om de waarheid. Wat iemand anders te zeggen heeft, is per definitie waardevol.
- We proberen elkaar niet te overtuigen of te bekeren, maar naar de ander te luisteren vanuit de overtuiging dat de ander ons kan verrijken.
- We hoeven het niet samen eens te worden, het gaat er om dat we de ander gaan begrijpen.
- Alles mag gezegd worden, maar alles hoeft niet gezegd te worden.
- Verschillen zijn spannend en uitdagend.

Natuurlijk blijven er grote verschillen van inzicht, ondanks diepgaande gesprekken. Er blijven winkels met alleen mannelijk personeel. In andere zaken klinkt de gehele dag – naar de mening van sommigen – verschrikkelijke achtergrondmuzak. Er is boosheid en verdriet over het gebruik van sommige drieletterwoorden. Toch ervaart vrijwel iedereen de huidige situatie als een enorme verbetering van de oude situatie, waarin de verschillende vestigingen met hun rug naar elkaar toe stonden en de holding een grijs soort consensus trachtte te bereiken. Ach, waar blijft de pluralitijd?

René van der Rijst is predikant in Haarlem en lid van de Stuurgroep OGG

NACHT VAN DE THEOLOGIE

Ik ben om. Een prima initiatief. Verrassend, interessant, een passende hedendaagse manier om de theologie in het zonnetje te zetten. En dan niet de theologie van zoveel mogelijk nuance in zoveel mogelijk pagina's, maar die van behapbaar, begrijpelijk en aansprekend voor een groter publiek. In geschrift of op een andere manier.

Toegegeven: bij de eerste aankondiging fronste ik even. Wat is dit nu weer, moet dit en moet dit zo? En dan ook nog een beetje exclusief voor € 75,- pp. Wat dat laatste betreft bleek mij al snel: voor sommigen misschien veel geld, maar niet duur. Wil je kwaliteit voor het voetlicht brengen, dan hoort daar geen benepen setting bij. Toegang tot een evenement als het Nationale Boekenbal zal een veelvoud kosten en ik kan me niet herinneren dat iemand daarover ooit z'n beklag deed. Geen idee trouwens wie de kaartjes dan betalen. Ongetwijfeld wordt een en ander - begrijpelijk - stevig gesponsord door de boekenbranche. Ook deze nacht ontbreken de geïnstitutionaliseerde pleitbezorgers van de theologische reflectie trouwens niet. De organisatoren van de tegenhanger, de contrastnacht op aanpalende locatie, schrijven: 'Hoe kun je herkenbaar getuigen van de liefdesrevolutie van Jezus Christus als je de publieke theologie reduceert tot een obligate Idolsverkiezing?' Sinds wanneer staat theologie gelijk aan getuigen? Dat doe je in of vanuit de kerk. Een goede theologische

basis mag daarbij niet ontbreken, maar - hoewel in elkaars verlengde - doen en denken zijn toch echt iets anders.

'Uw bescheidenheid zij ieder bekend'. Prima. Maar dat is geen reden om de lampen angstvallig onder korenmaat te houden en niet eens na te willen gaan welke lampen klaarblijkelijk het meest geschikt, origineel of bijzonder zijn. En dat dan ontspannen feestelijk als vakbroeders en -zusters onder elkaar. Vandaag jouw prestatie in het zonnetje, morgen de mijne misschien. En wie weet kunnen we nog iets van elkaar leren.

'Wie garandeert mij dat de winnaar een goede pastor is? Een goede exegeet? De beste dogmaticus en ethicus en liturg?' Deze retorische vraag kwam ik tegen in dit verband. Moeten winnaars van een theologieprijs ineens over de hele linie excellent zijn? Wanneer op het slagersfestival iemand de prijs voor de beste rollade krijgt, ga je je toch ook niet afvragen hoe z'n blinde vinken zijn, of hij maatschappelijk verantwoord onderneemt en hoe de klantenservice is?

Helaas was ik niet snel genoeg. Zodra ik snapte: dit is *the place to be* op 21 juni, was de tent volgeboekt. Wat te doen? Toch maar naar de contrastnacht om er in ieder geval in de buurt te zijn? Beetje hypocriet. Meer dan een beetje misschien zelfs. *Partycrashen* dan maar? *De Volkskrant* gaf er in het voorjaar een set mooie tips voor. Voor het Nationale Boekenbal dan.

1. 'Wees de security voor':

Meng je lang voor aanvang onder het werkvolk en betrek een van de toiletten. Waarschijnlijk de tip met de grootste succeskans, prettiger dan de spreekwoordelijke regenpijp ook, maar het risico om het sneutje van theologisch Nederland te worden als je wordt gesnapt is ook aanmerkelijk.

2. 'Glip mee naar binnen op het drukste en dus meest chaotische moment van de aankomst der gasten.':

Daarvoor is het aantal deelnemers wellicht te klein. Ook het peloton pers met film-zonnen en flitsers zal te klein en het gehalte ons-kent-ons te groot.

3. 'Wordt B-gast':

Zorg dat je het kaartje krijgt van degene die al snel weer vertrekt. Kansloos. Zeker bij een eerste editie zal iedereen het hele gebeuren willen meemaken. De prijsuitreiking zal ook niet aan het begin van het programma zitten, stel ik me zo voor.

4. 'Probeer op de perslijst te komen':

'Probeer op de perslijst te komen': fabriceer bijvoorbeeld een webpagina en vraag een perskaart aan, of kopieer een perskaart van iemand anders. Ook zonder slinkse streken moet dat toch te doen zijn voor een redacteur van *Geruchten*, het blad van de organisatie van een van drie kanshebbers op de Theologie Publicatieprijs 2011.

Dick Vos is journalist en redacteur van *Geruchten*

// Wina Hordijk

LUCHTHAVENPASTORAAT SCHIPHOL

Op Schiphol passeren elk jaar 45 miljoen mensen, van wie sommigen in crisis. Om hen op te vangen is er het Luchthavenpastoraat. De kerken (Rooms-katholiek, Anglicaans/Oud-katholiek en Protestants (PKN)) en Schiphol hebben drie pastores aangesteld die altijd oproepbaar zijn.

Achter de douane (buiten het zgn. Schengen-gebied) boven Lounge 2 is een Stiltecentrum om te bidden of te mediteren. Eén plek voor mensen van allerlei geloven en voor niet-gelovige stiltezoekers; tamelijk uniek in de wereld van luchthavens. Dagelijks zijn er vrijwilligers aanwezig om een helpende hand of luisterend oor te bieden aan wie dat nodig heeft.

Symbolen van afzonderlijke religies ontbreken in de ruimte met melkwitte glazen wanden. Zes glazen kunstpanelen stellen de elementen voor. De hemel is zichtbaar door het glazen dak, doeken beschermen tegen de felle zon. De vloerbedekking is zacht, bloemen staan op tafel, naast de kaars en het gastenboek. Heilige religieuze boeken staan in de kasten. Verder zijn er gebedskleden, meditatiekrukjes en stoelen.

Vieringen

Op zondag om 11.00 uur zijn er vieringen (oecumenische Maaltijdvieringen), waarvoor reizigers en Schipholmedewerkers worden uitgenodigd d.m.v. omroepen in vijf talen in de lounges 2 en 3. Bij de vieringen is altijd een vrijwilliger aanwezig, ook met het oog op het gezamenlijke koffie/thee drinken na afloop. We vieren in het Engels, volgen het oecumenisch leesrooster (voor zover niet te heftig voor onze eenmalige bezoekers); verder gebruik ik graag teksten uit de Iona-vieringen. Zo'n twintig kerkgangers vinden wij al 'een volle bak'. Het blijft ook tijdens zo'n half uur een komen en gaan van mensen die aanschuiven.

Bijzonder zijn de momenten waarop mensen elkaar vertellen wie ze zijn en waarom ze op reis zijn. Bijzonder is het ook wanneer we de voorbeden voor elkaar bidden. Zo baden we voor een vrouw uit de VS die met haar zoontje naar haar moeder en familie reisde na achttien jaar. Na afloop vertelde ze huilend, hoezeer ze tegen de reis opzag. Haar moeder had haar al die jaren doodverklaard. Ze kwam 'toevallig' in de kerkdienst terecht en daar werd door ons om Gods zegen voor de ontmoeting gebeden:

de nerveuze buikpijn maakte plaats voor opgeluchte, hoopvolle verwachting op een gezegende ontmoeting met haar familie. Ontroerend was het ook om mee te maken hoe een Amerikaanse militair op weg naar Afghanistan zei zonder angst op weg te gaan, omdat, toen we baden voor de tegelijkertijd aanwezige moslims, zij verrast reageerden, ons vrede wensten en beloofden op hun beurt weer voor ons te bidden.

Mooi zijn de vieringen waar een moslim na zijn gebed ook even aanschuift, of waar een jood geraakt blijkt door woorden in een lezing, of een mediterende boeddhist door woorden in een gebed. Bijzonder zijn de momenten van het elkaar Gods vrede toewensen, en altijd verrassend zijn de gesprekken na afloop. De waardering voor een gesprek of viering vertaalt zich vaak in stevige omhelzingen na afloop: ik voel me dan ook de meest geknuffelde predikant... Elke viering is steeds bijzonder: volgens mij doet de Geest te midden van al die verschillende en inspirerende mensen extra haar sprankelende werk!

Wina Hordijk is luchthavenpastor op Schiphol

De nerveuze buikpijn maakte
plaats voor opgeluchte,
hoopvolle verwachting op een
gezegende ontmoeting met
haar familie.

// Gertrudeke van der Maas

BRUISEND ÈN BEZINNEND, SPEELS ÈN SPIRITUEEL:

Keiland

Het was ooit een droom van een paar vrouwen, die ze deelden met een paar anderen. En zoals dat gaat met dromen die gedeeld worden: die groeien. In 2009 werd de droom werkelijkheid in 'Keiland'.

Keiland staat voor **K**unst, **K**erk en **K**amperen op het eiland en is een bijzondere mix van Buitenkunst, Oerol en Taizé... Op het oog zijn dat natuurlijk heel verschillende werelden! Maar haal je hier de beslissende ingrediënten uit en voeg je die bij elkaar, dan krijg je wat Keiland is geworden: een week met kunstzinnige workshops door professionele docenten die hun workshops vormgeven vanuit een persoonlijke, christelijke spiritualiteit. De dagen worden omlijst met een viering 's ochtends en 's avonds. Hier worden liederen uit de liederentraditie van Taizé, Iona, Oosterhuis en andere meer liturgisch-kerkelijke liederen gezongen, maar ook gospels en wat opwekkingsliederen. De setting: eenvoudig kamperen op een natuurcamping op Terschelling. Omringd door heide, duin, zee en strand, is dat een ideale uitvalbasis voor workshops, maar ook voor het eigen middagprogramma.

Na een artikel in *Woord & Dienst* ben ik er in 2009 uit nieuwsgierig-

heid naartoe gegaan. Inmiddels ben ik zelf zo enthousiast geraakt dat ik in de organisatie zit en graag anderen met Keiland bekend maak.

Keiland wordt bezocht door singles, stellen en gezinnen (of delen daarvan). Bijzonder is de leeftijdsopbouw. Begonnen als droom van dertigers en veertigers spreekt het concept van Keiland duidelijk leeftijdsgenoten aan. Kinderen en tieners samen vormen het afgelopen jaar een derde van de 150 bezoekers. Op zo'n samenstelling kan je als gevestigde kerk erg jaloers zijn! Een deel van de deelnemers van Keiland zul je de rest van het jaar trouwens niet of nauwelijks op zondag in een kerkgebouw aantreffen. Keiland spreekt deze groep wèl aan: je bent betrokken op geloof en spiritualiteit, maar op een ongedwongen en creatieve manier die niet verplichtend is. Tijdens de vieringen zitten de meesten op kussentjes op de grond in de kapeltent, anderen op bankjes langs de kant. Dat geeft een huiselijke en ontspannen sfeer, die ook kinderen erg aan-

spreekt. Er is goede live-muziek: een heuse piano staat in de tent (!), verder klinkt gitaar, fluit, klarinet en cajon.

Het is de kunst om als organisatie een duidelijke identiteit neer te zetten, zonder dat er teveel etiketten aan kleven. Menig OGG'er zal zich inhoudelijk thuisvoelen op Keiland, verwacht ik. De organisatie achter Keiland bestaat uit mensen die open en zelfbewust als gelovig mens in de huidige tijd staan: open voor de verrijkende inbreng van kunstvormen, open voor experimenten. De (vrijwilligers-)organisatie achter Keiland, 'Stichting Kurk' (verbinding van kunst en kerk) gaat deze zomer - 31 juli t/m 6 augustus - al weer op voor de vierde editie en krijgt daarmee steeds meer bekendheid.

Voor meer informatie,

zie de website: www.keiland.net
of via: info@keiland.net

Gertrudeke van der Maas is predikant te Apeldoorn

Op zaterdag 8 oktober 2011 Organiseert de Studiekring Drewermann Nederland (SDN) een studiemiddag met een lezing van Matthias Beier uit de Verenigde Staten.

Thema:

Religie als therapie voor mens en samenleving. Eugen Drewermanns betekenis voor de pastorale hulpverlening en psychotherapie.

Matthias Beier is professor voor pastorale- en psychotherapie in Indianapolis/USA. Na zijn studie in Reutlingen (D) en de USA promoveerde hij op een dissertatie over Eugen Drewermann.

De aanleiding tot de uitnodiging van Matthias Beier is de uitgave van zijn boek *Gott ohne Angst Einführung in das Denken Eugen Drewermanns*, 2010 Patmos, www.patmos.de

In deze uitgave behandelt Matthias Beier in acht hoofdstukken de thema's uit het werk van Eugen Drewermann. Hij laat de grote betekenis zien van dit werk voor de bevrijding van het religieuze bewustzijn in persoonlijke en pastorale zin en voor een modern 'spreken over God'.

Plaats: Marnix College,
Pr. Bernhardlaan 25, Ede
Tijd: 13.30 uur - 17.00 uur
(inloop vanaf 12.30 uur)

Zie verder:
www.studiekringdrewermann.nl

**Aanmelding vóór 1 oktober 2011:
door overschrijving van € 10 voor leden en studenten en € 20 voor niet-leden op rekening 4859935 t.n.v. Studiekring Drewermann Nederland te Veenendaal o.v.v. '8 oktober 2011'.**

Redactie

Rolinka Klein Kranenburg
Rienk Lanooy
Lyonne Verschoor
Dick Vos
Coen Wessel
Maartje Wildeman

Redactieadres

Rolinka Klein Kranenburg
Laaxumstraat 15
3826 AH Amersfoort
rkleinkranenburg@hotmail.com

Ontwerp

Rob de Bree

De nieuwsbrief 'Geruchten'
verschijnt driemaal per jaar

Een abonnement kost € 20,-
per kalenderjaar

Predikanten, kerkelijk werkers en
theologiestudenten kunnen zich
aansluiten bij Op Goed Gerucht via:
Dick Vos, dick.t.vos@gmail.com
(tevens voor adreswijzigingen)

www.opgoedgerucht.nl

Op Goed Gerucht

